

Sygn. akt III AUa 430/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 marca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Urszula Iwanowska (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Białecka SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 2 marca 2017 r. w Szczecinie

sprawy (...) Spółdzielni (...) w C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale D. K., A. K. (1), A. K. (2), M. K., G. K.

o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji płatnika

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 7 marca 2016 r. sygn. akt VII U 2957/14

1. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go decyzje w ten sposób, że w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne D. K., A. K. (1), A. K. (2), M. K., G. K. nie uwzględnia się świadczeń finansowanych ze środków na cele socjalne,

2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz (...) Spółdzielni (...) w C. kwotę 480 zł (czterysta osiemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za obie instancje.

SSA Gabriela Horodnicka- SSA Urszula Iwanowska SSA Barbara Białecka

Stelmaszczuk

III A Ua 430/16

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzjami z dnia 28 lipca 2014 r. stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, ubezpieczenie chorobowe, zdrowotne i ubezpieczenie wypadkowe dla pracowników płatnika składek (...) (...) C. wynosiła dla:

- A. K. (2) w listopadzie i grudniu 2009 r., w marcu 2010 r., w listopadzie 2011 r., w marcu, sierpniu i listopadzie 2012 r. kwoty szczegółowo określone w treści decyzji nr (...),

- A. K. (1) w grudniu 2009 r., w marcu 2010 r., w czerwcu i grudniu 2010 r., w lutym, marcu i kwietniu 2011 r. kwoty szczegółowo określone w treści decyzji nr (...),

- G. K. w grudniu 2009 r., w marcu i grudniu 2010 r., w marcu i kwietniu 2011 r. kwoty szczegółowo określone w treści decyzji nr (...),

- M. K. w grudniu 2009 r., w marcu i grudniu 2010 r., w lutym, marcu, kwietniu i listopadzie 2011 r. oraz w styczniu, marcu, sierpniu i listopadzie 2012 r. kwoty szczegółowo określone w treści decyzji nr (...),

- D. K. w listopadzie 2012 r. kwoty szczegółowo określone w treści decyzji nr (...).

W uzasadnieniu powyższych decyzji organ rentowy wskazał, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne pracowników stanowi przychód w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Organ odwołał się przy tym do brzmienia art. 8 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych, zgodnie z którym dysponowanie środkami przeznaczonymi na działalność socjalną odbywać się powinno wg kryterium socjalnego tzn. przyznanie świadczeń uzależnia się od sytuacji rodzinnej i materialnej. Zdaniem organu rentowego świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem tej zasady nie mogą być oceniane jako świadczenia socjalne. Mając na uwadze powyższe organ rentowy zauważył, że w trakcie kontroli płatnik nie przedstawił żadnych dowodów, aby przyznając ubezpieczonym (pracownikom) świadczenia z ZFŚS pod postacią bonów i świadczeń rzeczowych kierował się kryterium dochodowym. Organ rentowy stwierdził, że z zebranego materiału dowodowego wynika, iż świadczenia te wypłacano w wysokości uzależnionej od zajmowanego stanowiska pracy, z pominięciem indywidualnej oceny faktycznej sytuacji materialnej i życiowej poszczególnych uprawnionych, co nie spełniało kryteriów socjalnych. Organ zwrócił uwagę, że świadczenia w postaci bonów były niemal dla wszystkich w równej wysokości oraz iż wypłacane były z naruszeniem regulaminu ZFŚS. Powyższe – w ocenie organu – wskazuje na to, że świadczenia te miały w rzeczywistości charakter premii bądź nagród, były zatem dodatkowym dochodem pracownika wynikającym ze stosunku pracy, a co za tym idzie stanowiły podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.

W odwołaniach od wszystkich powyższych decyzji płatnik składek (...) (...) C. wniósł o ich zmianę, ewentualnie o ich uchylenie i przekazanie spraw organowi rentowemu do ponownego rozpoznania zarzucając organowi błąd w ustaleniach faktycznych, bezzasadne i dowolne ustalenie, że świadczenia przyznane zostały bez indywidualnej oceny każdego przypadku oraz z pominięciem postanowień regulaminu ZFŚS. Skarżący zakwestionował stanowisko organu rentowego, jakoby przyznawanie bonów pracownikom odbywało się z pominięciem badania ich sytuacji życiowej i kryterium dochodowego. Płatnik podkreślił, że w każdym przypadku przed przyznaniem świadczeń zainteresowani składali zaświadczenia o zarobkach współmałżonków albo oświadczenia o niepozostawaniu w związku małżeńskim. Nadto zdaniem płatnika fakt jednakowej wysokości przyznawanych świadczeń, uwarunkowany jest niezwykle trudną sytuacją pracowników płatnika. Również kryteria regulaminu ZFŚS zostały zachowane w przypadku przyznawania świadczeń z tego funduszu.

W odpowiedzi na odwołania organ rentowy wniósł o ich oddalenie oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, podtrzymując argumentację, która legła u podstaw zaskarżonych decyzji.

Postanowieniami z dnia 12 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy połączył sprawy z powyższych odwołań do wspólnego rozpoznania i wyrokowania, a nadto wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanych G. K., D. K., M. K., A. K. (2) i A. K. (1).

Wyrokiem z dnia 7 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołania (punkt I) oraz zasądził od płatnika (...) Spółdzielni (...) w C. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. kwotę 300 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt II).

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Zgodnie z Regulaminem Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych obowiązującym u płatnika od 30 grudnia 2003 r., ze świadczeń finansowanych z ZFŚS mogli korzystać pracownicy i członkowie ich rodzin pozostający na ich utrzymaniu (dzieci własne, dzieci przysposobione i przyjęte na wychowanie w ramach rodziny zastępczej do lat 18, a jeżeli kształcą się w szkole - do czasu ukończenia nauki, nie dłużej niż do ukończenia 25 lat), emeryci i renciści - byli pracownicy, pracownicy sezonowi, przebywający na urloпах bezpłatnych, pracownicy młodociani, z którymi zawarto umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego oraz członkowie rodzin pracowników zmarłych w czasie zatrudnienia. Regulamin powyższy określa zasady i warunki korzystania z ZFŚS na cele socjalne jak i mieszkaniowe.

W pkt § 4 przywołanego Regulaminu wskazano, że posiadane środki Funduszu mogą być przeznaczone na finansowanie i dofinansowanie:

- krajowego wypoczynku dzieci i młodzieży,
- krajowych wczasów pracowniczych – rodzinnych i indywidualnych oraz wczasów profilaktyczno-leczniczych,
- działalności kulturalno-oświatowej w formie zakupu biletów do kina, teatru, imprez artystycznych,
- pomocy rzeczowej i finansowej osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej,
- bony towarowe i paczki z okazji różnych świąt i imprez okolicznościowych dla pracowników, emerytów i rencistów byłych pracowników spółdzielni oraz dla uczniów,
- imprez okolicznościowych,
- innego rodzaju działalność celową, faktycznie potrzebną po uzgodnieniu z Zakładową Organizacją Związkową.

Według § 8 pkt 1, pracownik ubiegający się o przyznanie świadczeń i usług z ZFŚS, powinien złożyć na piśmie do 28 lutego danego roku zgłoszenie o przydział odpowiedniego świadczenia. W § 8 pkt 4 regulaminu wskazano, że decyzję o przyznaniu świadczeń podejmuje Zarząd Spółdzielni w uzgodnieniu z Zakładową Organizacją Związkową. Środki ZFŚS nie mogą być przyznawane w formie pieniężnej za wyjątkiem zapomóg losowych oraz dopłat do wczasów, kolonii i obozów dla dzieci i młodzieży opłacanych indywidualnie (pkt 5). ZFŚS administruje Zarząd Spółdzielni (pkt 6). Organizowaniem działalności socjalnej zajmuje się komisja ds. pracowniczych (pkt 7).

Aneks nr (...) z dnia 1 lutego 2008 r. wprowadzono zmianę w treści § 8 pkt 1 regulaminu ZFŚS, który otrzymał brzmienie: „pracownik ubiegający się o przyznanie świadczeń i usług z ZFŚS, powinien złożyć na piśmie do 28 lutego danego roku zgłoszenie o przydział odpowiedniego świadczenia lub usługi oraz oświadczenie o dochodzie netto z poprzedniego roku na 1 członka w rodzinie uprawnionego zgodnie z Regulaminem do korzystania z ZFŚS”.

Płatnik składek w 2009 roku przyznał pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 sierpnia 2009 r. i pracującym na dzień 1 grudnia 2009 r., bony towarowe o wartości:

- po 150 zł – dla pracowników produkcji,

- po 140 zł - dla kierowników produkcji, brygadzystów,
- po 120 zł – dla pracowników,
- po 110 zł – dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych.

Pracownikom zatrudnionym na dzień 1 grudnia 2009 r. wydane zostały również paczki żywnościowe o wartości ok. 35 zł, a pracownikom młodocianym paczki żywnościowe o wartości ok. 20 zł.

Płatnik składek w 2010 roku przyznał:

- w dniu 1 lutego 2010 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2010 r. paczki o wartości ok. 45 zł,
- w dniu 8 marca 2010 r. dla pracownic spółdzielni z okazji Dnia Kobiet świadczenie rzeczowe o wartości 50 zł, dla pracownic młodocianych czekoladki o wartości ok. 12 zł,
- w dniu 15 marca 2010 r. bony towarowe o wartości:

po 200 zł - dla pracowników,

po 190 zł - dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych, brygadzystów,

po 150 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (3/4, 5/8),

po 100 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (1/2), pracowników znajdujących się w okresie wypowiedzenia proporcjonalnie do przepracowanego okresu;

pracownicy nowozatrudnieni otrzymali paczki żywnościowe o wartości ok. 50 zł.

- w dniu 1 grudnia 2010 r. bony towarowe o wartości:

po 290 zł - pracownicy i pełnomocnicy,

po 285 zł - kierownicy i zastępcy, pracownicy samodzielni, brygadziści

K. K. otrzymała za przepracowanie 11 miesięcy paczkę o wartości 50 zł, pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie w zaokrągleniu do 5 zł, a pracownicy młodociani – paczki żywnościowe o wartości ok. 20 zł.

Płatnik składek w 2011 roku przyznał:

- w dniu 1 lutego 2011 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2011 r. paczki o wartości ok. 25 zł,
- w dniu 8 marca 2011 r. dla pracownic Spółdzielni z okazji Dnia Kobiet świadczenie rzeczowe o wartości 50 zł, dla pracownic młodocianych czekoladki o wartości ok. 10 zł,
- w dniu 8 kwietnia 2011 r. bony towarowe o wartości:

po 200 zł - pracownicy i pełnomocnicy,

po 190 zł - kierownicy i zastępcy, pracownicy samodzielni, brygadziści

po 150 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (3/4, 5/8),

po 100 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (1/2), pracownicy znajdujący się w okresie wypowiedzenia proporcjonalnie do przepracowanego okresu.

Pracownicy nowozatrudnieni otrzymali paczki żywnościowe o wartości ok. 50 zł.

- w dniu 21 listopada 2011 r. bony towarowe o wartości:

po 400 zł - pracownicy i pełnomocnicy,

po 395 zł - kierownicy i zastępcy, pracownicy samodzielni, brygadziści.

Pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie w zaokrągleniu do 5 zł, a pracownicy młodociani – paczki żywnościowe o wartości ok. 20 zł, pracownicy na urloпах bezpłatnych – 80% należnego świadczenia rzeczowego.

Płatnik składek w 2012 roku przyznał:

- w dniu 1 lutego 2012 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2012 r. paczki o wartości ok. 30 zł,

- w dniu 8 marca 2012 r. dla pracownic Spółdzielni z okazji Dnia Kobiet świadczenie rzeczowe o wartości 50 zł dla pracownic zatrudnionych przed 1 lutego 2012 r. i pracujących na dzień 8 marca 2012 r., dla pracownic zatrudnionych po 1 lutego 2012 r. upominek o wartości 10 zł, dla pracownic młodocianych czekoladki o wartości ok. 15 zł,

- w dniu 15 marca 2012 r. bony towarowe o wartości:

po 200 zł - dla pracowników i pełnomocników,

po 190 zł - dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych, brygadzystów,

po 175 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (7/8),

po 150 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (3/4),

po 125 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (5/8),

po 100 zł - dla pracowników na niepełnym etacie (1/2),

po 100 zł - dla pracowników znajdujących się w okresie wypowiedzenia proporcjonalnie do przepracowanego okresu.

Pracownicy nowozatrudnieni otrzymali paczki żywnościowe o wartości ok. 50 zł.

- w dniu 10 sierpnia 2012 r. świadczenia rzeczowe o wartości po 150 zł, dla pracowników zatrudnionych na dzień 1 kwietnia 2012 r. i pracujących na dzień 10 sierpnia 2012 r. Pracownicy zatrudnieni na niepełnym etacie otrzymali świadczenie rzeczowe proporcjonalnie do zatrudnienia, w zaokrągleniu do 5 zł.

- w dniu 23 listopada 2012 r. świadczenia rzeczowe o wartości:

po 300 zł - dla pracowników i pełnomocników,

po 295 zł - dla kierowników i zastępców, pracowników samodzielnych, brygadzystów,

Świadczenia rzeczowe otrzymali pracownicy zatrudnieni:

- od 2 stycznia 2012 r., pracujący na dzień 30 listopada 2012 r. - 100% należnego świadczenia rzeczowego,

- na dzień 30 listopada 2012 r., a pracujący powyżej 6 miesięcy - 60% należnego świadczenia rzeczowego,

- od 1 lipca 2012 r., a pracujący na dzień 30 listopada 2012 r. - świadczenie rzeczowe o wartości 120 zł.

Pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie do zatrudnienia w zaokrągleniu do 5 zł, a pracownicy młodociani – świadczenia rzeczowe o wartości 20 zł, pracownicy na urloпах bezpłatnych – 80% należnego świadczenia rzeczowego.

Płatnik składek w 2013 roku przyznał:

- w dniu 1 lutego 2012 r. pracownikom Spółdzielni zatrudnionym na dzień 1 lutego 2012 r. z okazji Dnia Handlowca bon o wartości 60 zł.

Pracownicy na niepełnym etacie otrzymali bony proporcjonalnie do zatrudnienia w zaokrągleniu do 5 zł.

O tym, jakie świadczenia miały być wypłacane pracownikom w danym roku, decydowała działająca w (...) (...) w C. komisja socjalna zbierająca się raz na kwartał, a Zarząd Spółdzielni zatwierdzał decyzje komisji.

Pracownicy (...) (...) C., w tym D. K., G. K., M. K., A. K. (2), A. K. (1) nie składali – w odniesieniu do świadczeń objętych przedmiotowymi decyzjami – pisemnych wniosków o przyznanie świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Zgłoszenie o przydział świadczenia lub usługi pracownicy płatnika składali ustnie.

Pracownicy płatnika składali komisji socjalnej raz w roku - do końca lutego, oświadczenia o swojej sytuacji materialnej i życiowej. Komisja socjalna działająca w (...) (...) C., nie przedstawiała Zarządowi Spółdzielni, który administruje ZFŚS imiennych list pracowników, którym miałyby przysługiwać pomoc z funduszu, nie przedstawiała propozycji kwoty przysługującej pracownikom do wypłaty, nie posiadała wiedzy w jakiej wysokości świadczenia będą przysługiwały. Komisja na posiedzeniach omawiała jedynie sytuację pracowników, a następnie informowała Zarząd o potrzebie przyznania pomocy. Informacja ta przekazywana była w formie ustnej, z posiedzeń komisji nie były sporządzane protokoły.

Zarząd Spółdzielni przyznał pracownikom w latach 2009-2013 świadczenia, w kwotach przypisanych dla poszczególnych stanowisk pracy. Podejmując decyzję o przyznaniu pomocy poszczególnym pracownikom, Zarząd Spółdzielni kierował się wysokością zarobków osiąganym przez pracownika na zajmowanym przez niego stanowisku, nie badał sytuacji rodzinnej, materialnej i życiowej pracowników.

Zainteresowani w sprawie D. K., G. K., M. K., A. K. (2), A. K. (1) otrzymywali bony z okazji świąt Bożego Narodzenia, Wielkanocy i Dnia Kobiet (tylko kobiety), a nadto paczki w postaci czekoladek.

Po ustaleniu powyższego stanu faktycznego, w zasadzie bezspornego między stronami oraz na podstawie norm prawa niżej powołanych Sąd Okręgowy uznał, że odwołania nie zasługiwały na uwzględnienie.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że przedmiotem postępowania była wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne zainteresowanych w latach 2009-2012, w szczególności okoliczność, czy oskładkowaniu podlegać powinny świadczenia rzeczowe o określonej wartości pieniężnej oraz bony towarowe sfinansowane przez płatnika ze środków pochodzących z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i wydane zainteresowanym w okresach objętych spornymi decyzjami. Analizując stan faktyczny sąd meriti oparł się w szczególności na regulaminie ZFŚS, decyzjach Zarządu Spółdzielni (...) (...) w C. o przyznaniu świadczeń, oświadczeniach zainteresowanych o dochodach i na dokumentach zgromadzonych w aktach przeprowadzonej przez ZUS kontroli. Autentyczność tych dowodów nie była w niniejszej sprawie kwestionowana i nie budziła wątpliwości tego sądu, stąd też sąd uznał, że jest to wiarygodny materiał dowodowy. Nadto Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z zeznań S. P. zeznającego za odwołującą się, świadka U. B. oraz zainteresowanych D. K., M. K. i A. K. (2). Zeznania te sąd ocenił jako wiarygodne, albowiem ich treść była spójna i korespondowała z dokumentami zgromadzonymi w sprawie. W związku z niestawiennictwem na rozprawie G. K. i A. K. (1), prawidłowo wezwanych na termin rozprawy w dniu 20 stycznia 2016 r., sąd pominął dowód z zeznań tych osób.

Następnie sąd pierwszej instancji podniósł, że zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j. t. Dz. U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.; powoływana dalej jako: ustawa systemowa) podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 i pkt 18a stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12. Zgodnie natomiast z art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Ogólna definicja przychodu zawarta jest w przepisie art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, gdzie wskazano, że pod tym pojęciem należy rozumieć przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy. Przychodami są więc otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń (art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, j. t. Dz. U. z 2012 r., poz. 361 ze zm.; powoływana dalej jako: ustawa podatkowa). Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy podatkowej, za przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej oraz spółdzielczego stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych.

Dalej Sąd Okręgowy podniósł, że skoro bezspornym pozostawało, iż w okresie objętym zaskarżonymi decyzjami organu rentowego płatnik wydawał pracownikom bonny oraz świadczenia rzeczowe, a źródłem finansowania tych świadczeń były środki zgromadzone w Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych, to koniecznym było ustalenie, czy wskazane świadczenia miały charakter pomocy socjalnej udzielanej pracownikom, czy też były dodatkowym ich przychodem wynikającym ze stosunku pracy, a co za tym idzie stanowiły podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Do dokonania owego ustalenia konieczne było przeanalizowanie przepisów ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (j. t. Dz. U. z 2015 r., poz. 111; powoływana dalej jako: ustawa o zfsś) i dokonanie oceny, czy pracodawca prawidłowo realizował jej postanowienia. Zatem sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że ustawa ta w art. 2 ust. 1 pkt 1 definiuje działalność socjalną wskazując, iż należy pod tym pojęciem rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, klubach dziecięcych, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Na gruncie tylko tej definicji (ocenianej w oderwaniu od pozostałych przepisów ustawy) można byłoby więc teoretycznie uznać, że wydanie pracownikom bonów towarowych jest formą udzielania pomocy materialno - rzeczowej, o jakiej mowa w tym przepisie. Takie rozumowanie pomijałoby jednak podstawową zasadę dysponowania środkami funduszu, określoną w art. 8 ust. 1 omawianej ustawy. Zgodnie z jej treścią przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinny być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Przepis ten nie przewiduje w tym zakresie żadnych wyjątków i nawet regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może zmienić tej zasady. Pogląd taki znajduje bowiem oparcie w treści ustępu 2 art. 8, zgodnie z którym w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych pracodawca określa zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej. Natomiast pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym

przez załogę do reprezentowania jej interesów. Treść powyższej regulacji uzasadnia zatem tezę, że pracodawca nie może ustalić warunków przyznawania ulgowych świadczeń i ich wysokości z pominięciem naczelnej zasady wyrażonej w ust. 1 tego przepisu, tej mianowicie, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu są uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Ustawa o zfsś nie upoważnia do tworzenia takich zasad podziału środków funduszu socjalnego, które pozostawałyby w sprzeczności z jej art. 8 ust. 1; ten zaś przepis wyraźnie powiązał zasady korzystania z ulgowych usług i świadczeń z sytuacją życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych. W konsekwencji świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem owej zasady podstawowej, nie mogą być ocenione w sensie prawnym jako świadczenia socjalne, a jeżeli tak, to nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych. W ocenie Sądu Okręgowego taka sytuacja wystąpiła właśnie w niniejszej sprawie.

Następnie sąd pierwszej instancji wskazał, że płatnik, zgodnie z regułą art. 6 k.c., zaprzeczając twierdzeniom organu ubezpieczeniowego, który na podstawie przeprowadzonego postępowania kontrolnego dokonał niekorzystnych dla niego ustaleń, powinien był podważyć trafność ustaleń dotyczących obowiązku ubezpieczeń społecznych. Zdaniem tego sądu, tak określone obowiązkowi płatnik jednak nie sprostał, albowiem zarówno w toku procesu, jak również wcześniej, w toku postępowania przed organem rentowym, nie zostało wykazane, że w istocie przyznając świadczenia z ZFŚS pracodawca kierował się kryteriami, o jakich mowa w art. 8 ust. 1 ustawy. Zasady korzystania z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych u płatnika w latach 2009-2012, były regulowane Regulaminem z 2003 roku oraz aneksami z 2007 i 2008 roku, uchwalonymi przez (...) (...) w C.. Osobami uprawnionymi do korzystania z ZFŚS u płatnika na podstawie tego Regulaminu i aneksów byli pracownicy oraz członkowie ich rodzin, a także emeryci i renciści, członkowie rodzin pracowników, pracownicy sezonowi oraz pracownicy młodociani. Regulamin ten w § 4 wymienia świadczenia, na sfinansowanie lub dofinansowanie, których mogą być przeznaczone środki z ZFŚS, a w § 8 wskazuje kryteria przyznawania tych świadczeń - przyznanie pomocy rzeczowej i finansowej przewidziano dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, a przyznanie bonów towarowych i paczek przewidziano z okazji różnych świąt, imprez okolicznościowych. Podstawą przyznania świadczeń z Funduszu było złożenie na piśmie do 28 lutego danego roku - zgłoszenia o przydział odpowiedniego świadczenia lub usługi oraz oświadczenia i dochodzie netto z poprzedniego roku na 1 członka w rodzinie. Analizując zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd Okręgowy uznał, że w rozpatrywanym przypadku płatnik składek przed przyznaniem spornych świadczeń z ZFŚS nie badał i nie ustalał, jaka jest sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracowników, którym te świadczenia przyznawał, skoro świadczenia te przyznawano niemal wszystkim pracownikom (z wyjątkiem pracowników w okresie wypowiedzenia, pracowników przebywających na urloпах bezpłatnych, na urlopie wychowawczym oraz uczniów praktycznej nauki zawodu), a jedynym kryterium różnicującym kwotę świadczenia była długość zatrudnienia poszczególnych pracowników w (...) (...) oraz zajmowane stanowisko (wysokość świadczenia uzależniona była od długości zatrudnienia na dzień przyznawania świadczeń, od tego czy pracownik był pracownikiem sezonowym, czy młodocianym). Powyższe jednoznacznie wynikało ze znajdujących się w aktach sprawy decyzji Zarządu Spółdzielni o przyznaniu świadczeń rzeczowych i bonów towarowych. Brak jest w świetle przedstawionej przez płatnika dokumentacji jakichkolwiek danych określających, czy i na jakiej podstawie płatnik dokonywał różnicowania sytuacji pracowników. Nadto z zeznań płatnika - S. P., złożonych do protokołu w toku postępowania przed organem rentowym oraz w toku postępowania sądowego wynika, że z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych płatnik wypłacał bony towarowe i świadczenia rzeczowe na określone kwoty, nie badając wcześniej sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej pracowników. Przyznanie bonów i świadczeń rzeczowych następowało wyłącznie na podstawie decyzji Zarządu Spółdzielni, co potwierdzone zostało przez świadka U. B.. Świadek zeznała, że komisja socjalna funkcjonująca u płatnika przyjmowała, że wszyscy pracownicy ze względu na niskie zarobki są w trudnej sytuacji materialnej, jednak komisja nie sporządzała imiennej listy pracowników ewentualnie uprawnionych do świadczenia z funduszu oraz nie posiadała wiedzy, w jakiej wysokości świadczenia będą przysługiwały. Informowała ona jedynie zarząd spółdzielni, że istnieje potrzeba wypłaty świadczeń, a decyzję w tym przedmiocie podejmował zarząd, kierując się zajmowanym przez pracownika stanowiskiem, stażem jego pracy oraz podstawą zatrudnienia. W oparciu o zgromadzone środki dowodowe sąd pierwszej instancji ustalił nadto, że pracownicy płatnika przed przyznaniem świadczeń z ZFŚS, nie składali pisemnego wniosku o wypłatę świadczenia, choć z aneksu do Regulaminu z dnia 1 lutego 2008 r. wynika taki obowiązek. Stanowisko powyższe potwierdzone zostało przez zainteresowanych w sprawie D. K. i A. K. (2),

które potwierdziły, że świadczenia otrzymywały z okazji świąt, a ich wysokość była zależna od dochodów pracownika. M. K. wskazał wprawdzie, że ich wysokość zależała od stanu majątkowego pracownika, jednak równocześnie podał, iż otrzymywał je w okresach wzmożonych wydatków i nie pamiętał, w jakiej wysokości. Zainteresowani w niniejszej sprawie, w przeciwieństwie do innych obecnych i byłych pracowników będących zainteresowanymi w analogicznych sprawach zapadłych przed Sądem Okręgowym w Szczecinie wskazywali, że każdorazowo składali wnioski o przyznanie im świadczeń socjalnych oraz każdorazowo składali oświadczenia o stanie majątkowym. Sąd meriti nie dał zainteresowanym w powyższym zakresie wiary nie tylko ze względu na opisaną sprzeczność, ale też z tego względu, że zgromadzona w aktach sprawy dokumentacja nie zawiera ani wspomnianych przez świadków wniosków, ani też oświadczeń. Natomiast sama okoliczność złożenia przez pracowników płatnika do końca lutego każdego roku oświadczeń, o dochodach na 1 członka rodziny, nie działa na korzyść pracodawcy i nie przesądza, że spełnił kryteria przyznania świadczeń wskazane w art. 8 ustawy o zfsś, bowiem nie ocenił łącznie wszystkich kryteriów, które winna spełniać osoba starająca się o wypłatę świadczenia. Z powyższego wynika, że pracodawca przyznając sporne świadczenia nie stosował się do treści obowiązującego u niego regulaminu, bowiem w żaden sposób nie analizował i nie uwzględniał tego, ile osób prowadzi z danym pracownikiem gospodarstwo domowe, ile osób pozostaje na jego utrzymaniu, jaki jest jego majątek, jakie osiąga dodatkowe dochody, czy i w jakiej wysokości dochody osiągają pozostali członkowie jego rodziny, czy korzystają z pomocy socjalnej, jakie są ich koszty utrzymania. Jednocześnie sąd ten zwrócił uwagę, że dopiero zebranie tego typu informacji i uwzględnienie uzyskanych danych przy ustalaniu osób, którym świadczenia przysługują w oparciu o te kryteria, umożliwiłoby uznanie, iż świadczenia te przyznane zostały zgodnie z przepisami ustawy i Regulaminem i stanowią świadczenia socjalne. Dokonanie podziału środków Funduszu bez uwzględnienia przedstawionych wyżej danych, jest naruszeniem przepisu art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zfsś. Podstawowym kryterium dysponowania środkami funduszu określonym w art. 8 ust. 1 tej ustawy, jest kryterium oparte na ocenie sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Jest to tzw. kryterium socjalne, którego przyjęcie przez ustawodawcę prowadzi do wniosku, że jest wykluczone przyznawanie świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych. Doświadczenie życiowe pokazuje bowiem, że jest mało prawdopodobne, by dwie lub więcej osób uprawnionych stale pozostawało w jednakowej szczególnej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwalałaby na przyznanie świadczeń całej grupie pracowników w jednakowych wysokościach. Tym bardziej więc możliwość taką należy wykluczyć, gdy jednakowo uprawnionymi jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt osób. Płatnik może w różny sposób analizować sytuację pracowników, ale wynik tej analizy musi doprowadzić do wypracowania kryterium socjalnego, czyli takiego, które będzie dostosowane do sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej pracowników, czego w niniejszej sprawie zabrakło. Sąd Okręgowy podkreślił, że nie neguje, iż działający w imieniu płatnika składek S. P. i świadek U. B. posiadali ogólną wiedzę na temat sytuacji materialnej i rodzinnej pracowników, jednakże nie była to wiedza pełna i z pewnością nie dotyczyła ona wszystkich pracowników. Posiadanie ogólnej wiedzy o sytuacji materialnej i osobistej większości pracowników, nie zwalniało zatem pracodawcy z obowiązku każdorazowego indywidualnego analizowania sytuacji każdego pracownika przed przyznaniem pomocy z ZFŚS. Kryterium socjalne powinno być badane w odniesieniu do każdego konkretnego pracownika, bo świadczenie przyznawane są konkretnym osobom. Nie wystarczą więc dla przyznania świadczeń ogólne stwierdzenia, że znana była pracodawcy sytuacja pracowników i ich niezbyt wysokie zarobki. Sytuacja materialna i osobista pracowników z natury rzeczy ma charakter dynamiczny i zmienny, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w zróżnicowaniu pomocy przyznawanej każdego roku pracownikom z Funduszu. Indywidualna analiza sytuacji pracownika powinna być przeprowadzona każdorazowo i szczegółowo przed przyznaniem świadczeń z ZFŚS, co w niniejszej sprawie nie miało miejsca. Ważne jest bowiem, aby przed przyznaniem świadczenia z Funduszu pracodawca rzeczywiście uzależnił samo przyznanie świadczenia, a następnie jego wysokość od sytuacji socjalnej pracownika. Nie ma przy tym żadnego znaczenia okoliczność, że świadczenia uznane przez pracodawcę za świadczenia socjalne były zróżnicowane, skoro zróżnicowanie nie wynikało z kryterium socjalnego, a zależne było od zajmowanego przez pracownika stanowiska pracy, podstawy zatrudnienia i długości stażu. Pracodawca nie ma obowiązku przyznawania świadczeń socjalnych wszystkim pracownikom, taki obowiązek nie wynika z ustawy. Nie powinno zatem budzić wątpliwości, że świadczenia z funduszu powinni uzyskiwać ci pracownicy, których sytuacja socjalna jest najgorsza, a ci których sytuacja życiowa, rodzinna i materialna została uznana za dobrą, mogą otrzymać z tego funduszu świadczenia w niższej wysokości, ale też mogą ich w ogóle nie otrzymać. Fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatami są

zwłaszcza rodziny o najniższych dochodach. W ocenie sądu pierwszej instancji przyznanie świadczeń z ZFŚS niemal wszystkim pracownikom i różnicowanie ich wysokości jedynie według zajmowanego przez pracownika stanowiska pracy, podstawy zatrudnienia i długości stażu skutkuje uznaniem, że wypłacone świadczenia nie mogą być ocenione w sensie prawnym jako świadczenia socjalne.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy działając na podstawie przepisu art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., oddalił odwołania płatnika jako bezzasadne.

O kosztach procesu sąd ten rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 i § 3 oraz § 2 ust. 1 i 2 w związku z § 4 ust. 1 i § 5 oraz w związku z § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (j. t. Dz. U. z 2013 r., poz. 490).

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości nie zgodziła się (...) Spółdzielnia (...) w C., która w wywiedzionej apelacji zarzuciła mu:

I. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na:

a) bezpodstawnym przyjęciu, jakoby sporne świadczenia przyznawane i wydane pracownikom przez płatnika składek zostały przyznane niezgodnie z zasadami określonymi w Regulaminie gospodarowania Zakładowym Funduszem Świadczeń Socjalnych (dalej także jako „Regulamin ZFŚS”) obowiązującym u płatnika składek, w szczególności jakoby płatnik składek przed przyznaniem świadczeń socjalnych zaniechał dokonania indywidualnej oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników oraz wydawał świadczenia bez złożenia przez uprawnionych pracowników odpowiednich wniosków;

b) bezpodstawnym uznaniu, że świadczenia przyznane oraz wydane pracownikom przez płatnika składek były świadczeniami niemającymi charakteru świadczeń socjalnych, oraz że stanowiły dodatkowy przychód pracowników wynikający ze stosunku pracy, przez co należało zaliczyć je do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne;

c) bezpodstawnym przyjęciu - z powołaniem się przez Sąd wyłącznie na zasady doświadczenia życiowego - że niemożliwe jest, aby kilka osób stale pozostawało w szczególnie trudnej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, tj. sytuacji uprawniającej poszczególnych pracowników zatrudnionych u płatnika składek do uzyskania świadczeń socjalnych, podczas gdy sytuacja materialna pracowników płatnika składek, jak również specyfika rynku, na którym działa płatnik składek w pełni uzasadnia twierdzenie odwrotne, w konsekwencji czego doszło do:

II. obrazy prawa materialnego, w szczególności przepisów:

a) art. 8 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy o zfśś poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na:

- przyjęciu, że sporne świadczenia dokonywane przez płatnika składek na rzecz pracowników nie miały charakteru socjalnego;

- przyjęciu, że płatnik składek przyznał pracownikom świadczenia z funduszu bez zachowania indywidualnej oceny każdego przypadku oraz poza trybem wynikającym z Regulaminu (...);

b) § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że świadczenia sfinansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach ZFŚS podlegają zaliczeniu do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia;

c) art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zfsś poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że kryterium socjalne określone w ustawie wyklucza przyznanie świadczeń z ZFŚS ogółowi zatrudnionych u płatnika pracowników, przy jednoczesnym pominięciu analizy kondycji rynku, na którym płatnik składek rzeczywiście funkcjonuje, podczas gdy zakaz taki nie tylko nie wynika z treści ustawy, lecz również stanowiłby zaprzeczenie ratio legis instytucji świadczeń o charakterze socjalnym przyznawanych pracownikom płatnika z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, a sytuacja gospodarcza panująca na obszarze funkcjonowania płatnika składek w pełni uzasadnia twierdzenie, iż pracodawca przy wykorzystaniu środków zgromadzonych w (...) powinien służyć dążeniu do poprawy sytuacji materialnej większej liczby pracowników płatnika;

d) art. 18 ust. 1 i art. 20 ust. 1 w związku z art 4 pkt 9 ustawy systemowej, art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym w związku z art. 8 ust. 1 i 2 oraz art. 2 pkt 1 ustawy o zfsś, a także w związku z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że sporne świadczenia stanowiły przychód, który winien być wzięty pod uwagę przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe oraz zdrowotne;

e) art. 6 k.c. w związku z art. 8 ust. 1 i 2 oraz art. 10 ustawy o zfsś poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że to na płatniku składek ciążył obowiązek udowodnienia, iż sporne świadczenia miały charakter socjalny oraz że zostały przyznane zgodnie z zasadami określonymi w Regulaminie ZFŚS, podczas, gdy ze specyfiki postępowania wszczętego przez płatnika składek na skutek dalece nieprawidłowych decyzji organu rentowego, jak również ze względu na oczywiście władczy charakter działania tego organu, to właśnie na Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych ciążył obowiązek udowodnienia okoliczności uzasadniających twierdzenie, iż sporne świadczenia nie miały charakteru socjalnego, jak również okoliczności, że świadczenia te zostały przyznane zatrudnionym z naruszeniem przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz zasad określonych w Regulaminie ZFŚS obowiązującym u płatnika;

f) z ostrożności procesowej - art. 5 k.c. poprzez pominięcie okoliczności, że działanie organu rentowego w sposób oczywisty polegało na czynieniu z przysługującym mu prawa użytku w sposób sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz z zasadami współżycia społecznego;

III. naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności przepisu art. 233 § 1 i § 2 k.p.c. wynikającego z wadliwej oceny materiału dowodowego sprawy oraz braku koniecznej wszechstronności przy jego rozważaniu, w szczególności w aspekcie dotyczącym oceny sposobu przeprowadzenia przez płatnika składek badania sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej pracowników, a także zgłaszania przez pracowników płatnika potrzeb przyznania świadczeń socjalnych.

Mając na uwadze powyżej wskazane zarzuty apelujący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku w całości, zgodnie z żądaniem wyrażonym w odwołaniach płatnika składek przy jednoczesnym obciążeniu organu rentowego kosztami dotychczasowego postępowania,
- zasądzenie kosztów procesu za postępowanie apelacyjne, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skarżący między innymi podniósł, że wszelkie świadczenia z ZFŚS płatnika składek były każdorazowo przyznawane w oparciu o badanie sytuacji materialnej zainteresowanego i jego rodziny. W każdym przypadku przed przyznaniem świadczeń zainteresowani składali zaświadczenia o zarobkach współmałżonków, albo oświadczenia o niepozostawaniu w związku małżeńskim (co zresztą płatnikowi składek znane było z urzędu), a okoliczność ta została potwierdzona przez świadka U. B.. Regulamin ZFŚS uzależniał co prawda maksymalną wysokość świadczeń

od zajmowanych u płatnika stanowisk, jednakże pamiętać należy, że - niezależnie od swych mankamentów - był to obowiązujący akt normatywny. Apelujący podkreślił, że fakt jednakowej wysokości przyznawanych świadczeń warunkowany jest ogólną - niezwykle trudną - sytuacją wszystkich pracowników zatrudnionych u płatnika składek, implikowaną wprost dramatyczną sytuacją na rynku pracy w regionie, w którym działalność swoją prowadzi płatnik, co też musiało stanowić jedno z kryteriów przyznawania świadczeń. Nadto sąd pierwszej instancji pominął okoliczność, że środki zgromadzone na Funduszu są środkami przeznaczanymi na konkretny cel, którym jest pomoc materialna pracownikom zakładu pracy. Zdaniem skarżącego szczególnie niezrozumiałe pozostaje poczynione przez sąd założenie, jakoby niemożliwa jest sytuacja, aby większa liczba osób zatrudnionych u płatnika składek pozostawała w takiej sytuacji materialnej, która uzasadniałaby przyznawanie im świadczeń z ZFŚS. W tym zakresie ocena dokonana przez sąd jawi się - wbrew twierdzeniu zawartemu w uzasadnieniu orzeczenia - jako przeciwna temu, co nakazuje twierdzić doświadczenie życiowe. Przy czym apelujący zarzucił także, że sąd pominął także okoliczności dotyczące specyfiki rynku, na jakim funkcjonuje płatnik składek, a w konsekwencji zignorował fakt, że sytuacja gospodarcza na obszarze działania płatnika w pełni uzasadnia nie tyle możliwość, co wręcz konieczność przyznania świadczeń socjalnych większej ilości pracowników.

Dalej apelujący zarzucił, że sąd pierwszej instancji uwzględnił jedynie wybiórczo zeznania świadka U. B. bądź z zeznań tych wyprowadził wnioski odmienne, aniżeli nakazywała rzeczywistość ich treść. Podczas gdy świadek opisała zarówno sposób funkcjonowania zakładowej komisji socjalnej, jak i procedurę przyznawania świadczeń, w tym zeznała, że komisja po dokonaniu analizy oświadczeń majątkowych składanych przez pracowników stwierdziła, że „pracownicy mają sytuację bardzo zbliżoną, poniżej średniej krajowej”. Jednocześnie indywidualna sytuacja materialna członków załogi płatnika była znana komisji ze względu na istniejące bliskie relacje pomiędzy pracownikami.

Następnie apelujący podniósł, że konsekwencją wypunktowanych wyżej błędów w ustaleniach faktycznych sądu meriti było naruszenie szeregu przepisów prawa materialnego, jak również naruszenia prawa procesowego mającego istotny wpływ na wynik sprawy.

W odpowiedzi na apelację Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed sądem drugiej instancji, w każdej z połączonych spraw z osobna, według norm przepisanych wskazując, że podtrzymuje w całości dotychczasowe stanowisko w sprawie i podziela argumentację faktyczną oraz prawną przyjętą przez Sąd Okręgowy. W ocenie organu rentowego naruszenia przepisów prawa zarzucane w apelacji nie miały miejsca, bowiem sąd pierwszej instancji zebrał w pełni oraz dokonał wszechstronnej oceny materiału dowodowego, prawidłowo ustalił wszystkie okoliczności faktyczne sprawy, wyciągnął na ich podstawie nie budzące zastrzeżeń logicznych wnioski i prawidłowo zastosował zarówno przepisy prawa materialnego, jak i procesowego.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Apelacje płatnika składek zasługiwały na uwzględnienie.

Analiza zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego, w tym zarzutów apelacyjnych, doprowadziła Sąd Apelacyjny do wniosku, że zaskarżony wyrok, jak i poprzedzające go decyzje organu rentowego w całości wymagają korekty. Jakkolwiek bowiem sąd pierwszej instancji przeprowadził prawidłowo postępowanie dowodowe i dokonał trafnych ustaleń faktycznych, w oparciu o całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, przy niespornym zresztą stanie faktycznym, to jednak doszedł do błędnej oceny prawnej, że świadczenia przyznawane u płatnika składek (...) Spółdzielnia (...) w C., w ramach środków zgromadzonych w zakładowym funduszu świadczeń socjalnych powinny być zaliczane do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanych. Sąd Apelacyjny przyjął dokonane przez sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne za własne, jak również powołaną przezeń podstawę materialnoprawną, lecz wobec wadliwej subsumpcji, nie podzielił oceny, że pracodawca nie zastosował kryterium socjalnego dla przyznawanych pracownikom świadczeń. Sąd Okręgowy pominął przy tym okoliczność, że w małych zakładach pracy, w szczególności funkcjonujących w lokalnych społecznościach, zarówno pracodawca, jak i pracownicy, wzajemnie znają swoje sytuacje rodzinne, materialne i finansowe. Jeżeli uwzględni

się przy tym znane pracodawcy wysokości przychodów osiągniętych przez pracowników z tytułu zatrudnienia oraz informacje wynikające ze składanych przez pracowników pisemnych oświadczeń o sytuacji rodzinnej i dochodach pozostałych członków rodziny, to nie budzi wątpliwości fakt, że sytuacja rodzinna oraz materialna uprawnionych była wystarczająco dobrze znana działającej u pracodawcy komisji socjalnej, a w konsekwencji pracodawcy. Jednocześnie z zeznań świadka U. B. - członka komisji socjalnej wynika, że świadczenia były przyznawane, między innymi, z uwagi na zbliżające się święta Bożego Narodzenia, a zatem w związku ze zwiększonymi wydatkami ponoszonymi przez każdego z pracowników. W ocenie sądu odwoławczego nie można również pominąć zeznań S. P. - prezesa zarządu płatnika, który wskazał, że zarobki pracowników zatrudnionych w (...) C. były bardzo niskie i w tej sytuacji w ocenie pracodawcy wszyscy pracownicy potrzebowali pomocy w ramach środków zgromadzonych w zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Zatem przy uwzględnieniu przywołanych okoliczności, przy niespornym stanie faktycznym, uznać należało, że przyznawane przez pracodawcę świadczenia z ZFŚS były uzależnione od znanej mu sytuacji rodzinnej i materialnej zainteresowanych oraz z zachowaniem celu socjalnego.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny wyjaśnia, że zasady ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne regulują przepisy ustawy systemowej, zaś odnośnie składek na ubezpieczenie zdrowotne wskazać trzeba, że zgodnie z art. 81 ust. 1 i 6 ustawy o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Z kolei, na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy systemowej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, co wynika z art. 4 ust. 9 ustawy systemowej. Natomiast z mocy delegacji zawartej w art. 21 tej ustawy obowiązuje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. W § 2 ust. 1 tego rozporządzenia wymieniono przychody, które nie stanowią podstawy wymiaru składek, w tym w punkcie 19 świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Regulacja § 2 pkt 19 rozporządzenia jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu podlegającego wyłączeniu jest determinowana celem jego przeznaczenia i źródłem pochodzenia i nie definiuje żadnych innych przesłanek. Jeśli więc bony towarowe, paczki, świadczenia rzeczowe finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, to nie są one wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji tego przepisu. Wskazana podstawa materialnoprawna zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia przekonuje zatem, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów socjalnych i źródeł ich finansowania. Wadliwe jest przy tym założenie, aby wskazany cel socjalny można utożsamiać wyłącznie z określonymi kryteriami przyznawania świadczeń socjalnych, a przez to aby przyznać organowi rentowemu uprawnienie do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych przez płatnika. Uprawnienie takie w żadnym razie nie wynika z przytoczonych podstaw prawnych. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego obowiązujące w tej mierze regulacje (przede wszystkim cytowany § 2 pkt 19 rozporządzenia) wyraźnie sprowadzają uprawnienia kontrolne organu rentowego jedynie do ustalenia, czy istnieje w regulaminie ZFŚS podstawa finansowania bonusów, czy świadczenia te mają w istocie charakter socjalny oraz sprawdzenia, czy środki rzeczywiście pochodzą z funduszu świadczeń socjalnych. Stanowisko to jest konsekwentnie prezentowane w orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, między innymi, w wyrokach z dnia 11 października 2012 r., III AUa 539/12; z dnia 4 grudnia 2012 r., III AUa 570/12; czy z dnia 17 stycznia 2013 r., III AUa 647/12.

Należy także podkreślić, że analiza zachowania pracodawcy realizującego cele socjalne powinna uwzględniać obowiązujące w tym względzie przepisy prawa pracy i powinna być prowadzona w każdym przypadku, który budzi wątpliwości. Obowiązek pracodawcy zaspokajania w miarę możliwości i warunków potrzeb bytowych, socjalnych i kulturalnych pracowników wynika bowiem z art. 16 Kodeksu pracy i jest jedną z podstawowych zasad prawa pracy. Ustawodawca w art. 94 pkt 8 k.p. wprost nałożył na pracodawcę obowiązek zaspokajania w miarę posiadanych środków socjalnych potrzeb pracowników. Pracodawcy nie mają zatem bezwzględnie obowiązku prowadzenia działalności socjalnej na rzecz pracowników, gdyż przepisy Kodeksu jedynie postulują prowadzenie takiej działalności, aby nie dopuścić do zupełnej dowolności w omawianym zakresie, obowiązek zaspokajania potrzeb socjalnych pracowników został warunkowo ujęty w ustawie o zfs. Uprawnia ona pracodawców do modyfikacji w prawie wewnątrzzakładowym (w układach zbiorowych pracy, regulaminie) obowiązków wynikających

z ustawy, aby umożliwić im uzależnienie działalności socjalnej od posiadanych warunków i możliwości. Nie można pomijać, że zgodnie z intencją ustawodawcy ZFŚS jest dobrowolnym funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest sfinansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin. W myśl art. 1 ust. 1 ustawa o zfsś określa zasady tworzenia w zakładach pracy zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, zwanego dalej "Funduszem", i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu, przeznaczonego na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych, ale przy założeniu, że fundusz został uruchomiony. Bez wątplenia zatem pojęcie socjalny utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych uprawnionych osób. Z kolei, zasady gospodarowania funduszem oznaczają sposób podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych i sposobem ich gromadzenia.

Jak słusznie podniósł sąd pierwszej instancji, ustawa o zfsś w art. 2 pkt 1 definiuje, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Zatem definicja działalności socjalnej daje pracodawcy możliwość wręczania ze środków funduszu, między innymi, bonusów finansowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia czy Wielkanocy z tytułu zwiększonych wydatków w tym okresie. Warunkiem umożliwiającym ich przyznanie jest zapisanie takich form pomocy w regulaminie funduszu oraz określenie trybu ich przyznawania (czy przyznanie następuje np. na wniosek osoby uprawnionej, czy też z inicjatywy pracodawcy), a więc w myśl art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zfsś, który stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu; Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Podkreślić przy tym trzeba, że ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy. Stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Ustawa o zfsś wyklucza bowiem tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z jej art. 8 ust. 1 - jest to przepis bezwzględnie obowiązujący.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego przywołane przepisy prawa świadczą, że przy wypłacaniu świadczeń z ZFŚS konieczne jest rozróżnienie ich wysokości na rzecz poszczególnych pracowników w zależności od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej konkretnego beneficjenta.

W niniejszej sprawie płatnik składek obowiązkowi temu sprostał. Pobieranie od pracowników oświadczeń, w których dobrowolnie ujawniali oni wysokości dochodów przypadających na członka rodziny, było wystarczające, aby w sposób obiektywny rozdzielić środki z funduszu pomiędzy załogę zakładu pracy. Za oczywiste należy przy tym uznać, że zwiększone wydatki w okresie świątecznym dotyczą wszystkich pracowników, zatem przyznanie bonusów finansowych każdemu zatrudnionemu, było zgodne z art. 8 ust. 1 ustawy o zfsś.

Reasumując, świadczenia rzeczowe przyznawane w ramach środków zgromadzonych w zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie powinny być zaliczane do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanych, skoro były one uzależnione od sytuacji rodzinnej i materialnej zainteresowanych.

Uwzględniając powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go decyzje wskazując, że świadczenia przyznane zainteresowanym z ZFŚS nie wlicza się do podstawy wymiaru składek w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach (punkt 1).

O kosztach postępowania Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie przepisu art. 98 § 1 k.p.c. zgodnie, z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu), przy czym sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji (art. 108 § 1 k.p.c.). Do celowych kosztów postępowania należy koszt ustanowienia zastępstwa procesowego, który w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji wynosi kwotę 60 zł, a przed Sądem Apelacyjnym kwotę 270 zł, zgodnie z § 10 ust. 1 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800).

Ustalając wysokość tych kosztów w postępowaniu sąd odwoławczy miał na uwadze, że niniejsza sprawa jest jedną z wielu spraw z odwołania (...) w C. o ustalenie podstawy wymiaru składek na skutek odmiennej oceny charakteru pomocy udzielonej ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i mając na uwadze postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2012 r., I UZ 17/12 (OSNP 2013/11-12/141) Sąd Apelacyjny odstąpił w części - ponad kwotę 330 zł - od obciążenia organu rentowego kosztami zastępstwa procesowego płatnika w pierwszej i drugiej instancji, na podstawie art. 102 k.p.c. We wskazanym orzeczeniu Sąd Najwyższy przyjął, że wydanie przez organ rentowy wielu decyzji dotyczących wysokości podstawy składek na ubezpieczenie społeczne osobno do każdego ubezpieczonego (pracownika tego samego pracodawcy) nie powinno przekładać się na zwielokrotnienie kosztów zastępstwa procesowego stron. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego orzeczenia wskazał, że konieczność rozdzielania spraw przez wydanie osobnych decyzji wobec każdego z ubezpieczonych o ustaleniu wysokości składek, które opłacić ma jeden płatnik, nie jest oczywista. Sąd Najwyższy przyjmował, że możliwe jest objęcie jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne zatrudnionych pracowników (por. postanowienie z dnia 17 kwietnia 2009 r., II UZ 12/09, OSNP 2010/23-24/301), rozbieżnie oceniając tylko dopuszczalność skargi kasacyjnej w takich sprawach (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2010 r., I UZ 29/10, z dnia 7 kwietnia 2010 r., I UZ 8/10 i z dnia 20 września 2010 r., I UZ 116/10 – niepublikowane). Jednocześnie Sąd Najwyższy podkreślił, że nadał znaczenie okoliczności wydania indywidualnych decyzji zwłaszcza przy ocenie zaistnienia szczególnego przypadku przewidzianego w art. 102 k.p.c. Wskazał, że wynikiem postępowania toczącego się w przedmiocie ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników jednego pracodawcy powinna być jedna decyzja skierowana do płatnika składek, jako jedynego dłużnika. Wydanie wielu decyzji (dotyczących każdego zainteresowanego pracownika z osobna) jest zabiegiem czysto technicznym i nie powinno się przekładać na zwielokrotnienie kosztów pomocy prawnej udzielonej stronom. W takiej sytuacji nakład pracy pełnomocników stron we wszystkich sprawach nie jest o wiele większy, niż gdyby prowadzona była jedna sprawa z udziałem wszystkich zainteresowanych. Taka niewspółmierność wysokości kosztów pomocy prawnej poniesionych przez stronę wygrywającą proces do stopnia zawłości sprawy i nakładu pracy pełnomocnika, przy uwzględnieniu przedmiotu sporu oraz przebiegu postępowania sądowego, przemawiała za uznaniem takiej sytuacji za wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w całości podzielając powyższe stanowisko uznaje, że ma ono zastosowanie w niniejszej sprawie. Dlatego, sąd odwoławczy uznał, że w sprawie nie ma podstaw do mnożenia kolejnych kosztów na rzecz płatnika i jego wniosek o przyznanie wynagrodzenia pełnomocnika uwzględnił jedynie w wysokości stawki podstawowej za jedną sprawę prowadzoną przed sądem pierwszej i drugiej instancji odstępując od obciążenia organu rentowego kosztami tego zastępstwa w pozostałym zakresie. Nadto w zasądzonych kosztach procesu, uwzględniono zwrot opłaty sądowej od apelacji w łącznej kwocie 150 zł, uiszczonej przez płatnika zgodnie z art. 36 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz.U. nr 167, poz. 1398).

del. SSO Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk SSA Urszula Iwanowska SSA Barbara Białecka